

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. відділу докторантури та аспірантури

О. М. Волков

«26»

08

2022 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ»**

Ступінь вищої освіти доктор філософії

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент

Кафедра «Економічної теорії та підприємництва на морському транспорті»

Робоча програма навчальної дисципліни «Методи дослідження в економіці» розроблена відповідно до освітньої програми підготовки доктора філософії «Менеджмент морської галузі»

Розробник: Головченко О.М., д.е.н., професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри «Економічної теорії та підприємництва на морському транспорті» Національного університету «Одеська морська академія»

Протокол від «25» серпня 2022 р. № 1

Завідувач кафедри Голубкова І.А.

Секретар кафедри Яворська А.Ф.

Гарант ОНП Сенько О. В.

1. Загальний опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти аналітичного, конструктивного, творчого мислення та розвиток комплексного уявлення про наукові методології і технології наукової та дослідницько-інноваційної діяльності, а також набуття професійних науково-дослідних компетенцій, що забезпечують здатність і готовність здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти до самостійного виконання науково-дослідної діяльності в економіці.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні положення та методи дослідження в економіці.

Дана дисципліна включає в себе: методологічні основи досліджень в економіці і менеджменті; еволюційний та історичний методи як методи дослідження історії економічної думки; економіко-математичні, економіко-статистичні, абстрактно-логічний та експериментальний, функціонально-вартісного аналізу систем, монографічний та балансовий, розрахунково-конструктивний та експертний методи дослідження в економіці та менеджменті.

Передумови для вивчення освітнього компоненту: всі дисципліни загальноосвітньої та професійної підготовки магістра.

Програма курсу «Методи дослідження в економіці» сприяє засвоєнню універсальних і професійних компетенцій, що в свою чергу буде сприяти соціальній мобільності і успішності на ринку праці відповідно до міжнародних і національних вимог.

Програма складена відповідно до вимог освітньо-наукової програми «Менеджмент морської галузі» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент.

Мова навчання *українська*
Статус дисципліни *вибіркова*

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче загальних та спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Компетентності:

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування та ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.

Програмні результати навчання:

РН01. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

PH02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми менеджменту державною та англійською мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

PH03. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках.

PH05. Глибоко розуміти загальні принципи та методи управлінських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері менеджменту та у викладацькій практиці.

PH07. Здійснювати апробацію та впровадження результатів власних досліджень у сфері менеджменту.

PH08. Розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни з менеджменту у закладах освіти.

Кількість кредитів *ЄКТС 3 кредити*
 Форма підсумкового контролю *екзамен*

2. Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Методи дослідження в економіці» передбачає здобуття наступних результатів навчання за навчальною дисципліною.

- знати принципи побудови систем статистичних показників; кількісні і якісні методи збору та аналізу економічної інформації, необхідної для прийняття рішень; особливості багатовимірних методів аналізу бізнес-інформації; методи і інструменти економічного аналізу;

- уміти здійснювати вибір інструментальних засобів для обробки економічних даних відповідно поставленим завданням; аналізувати результати розрахунків і обґрунтовувати отримані висновки; визначати ступінь доказовості і обґрунтованості тих чи інших положень праць економістів в області первинних досліджень; критично оцінювати отримані результати, формулювати висновки та рекомендації, оформляти наукові звіти за результатами проведеного дослідження;

- володіти кількісними і якісними методами аналізу економічної інформації для обґрунтування управлінських рішень; здатністю до вироблення конкретних рішень з управління економічними і соціальними процесами в умовах ринку; технологіями планування професійної діяльності сфері економічних досліджень.

3. Програма, структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)		
	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)
Тема 1. Методологічні основи досліджень в економіці	2	2	
Тема 2. Наукові і ненаукові методи економічних досліджень	2	2	
Тема 3. Еволюційний та історичний методи як методи дослідження історії економічної думки	2	2	
Тема 4. Економіко-математичні методи дослідження в економіці і менеджменті	3	2	1
Тема 5. Табличний та графічний методи в економіці і менеджменті	3	2	1
Тема 6. Економіко-статистичні методи в економічних дослідженнях	3	2	1
Тема 7. Абстрактно-логічний метод економічних досліджень	3	2	1
Тема 8. Експериментальний метод економічних досліджень	3	2	1
Тема 9. Методи функціонально-вартісного аналізу систем та розробки цільових програм	3	2	1
Тема 10. Монографічний та балансовий методи дослідження в економіці та менеджменті	3	2	1
Тема 11. Розрахунково-конструктивний та експертний методи дослідження в економіці та менеджменті	3	2	1
Всього аудиторних годин	30	22	8
Самостійна робота (години) з них на виконання індивідуального завдання **		60	
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни		90	

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми
1	Інформаційна база економічних досліджень
2	Використання якісних методів дослідження
3	Економіко-математичні методи дослідження діяльності підприємства
4	Економіко-статистичні методи дослідження діяльності підприємства
5	Абстрактно-логічний та експериментальний методи економічних досліджень
6	Методи функціонально-вартісного аналізу
7	Методи стратегічного аналізу
8	Експертний метод дослідження

5. Самостійна робота

Самостійна робота призначена для поглиблення, розширення і закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях. Вона допомагає набути навички самостійної роботи з довідковою, навчальною і науковою літературою, державними і галузевими стандартами; підвищити якість самостійної проробки аспірантами навчальної інформації шляхом її конкретизації і цілеспрямованості.

Види самостійної роботи:

1. Робота по опрацюванню лекційного курсу.
2. Робота по вивченню окремих розділів курсу, не висловлюваних при читанні лекцій (що задаються викладачем).
3. Виконання практичних розрахунків, заданих викладачем.
4. Підготовка до практичних занять;
5. Виконання індивідуальних завдань (розрахункової роботи) .

Перелік тем, винесених на самостійне вивчення:

№ з/п	Назва теми
1.	Обґрунтування методів і способів при проведенні економічних досліджень
2.	Еволюція управлінської думки та основних парадигм менеджменту у світі та в Україні
3.	Сучасні методи прийняття управлінських рішень в умовах визначеності та невизначеності
4.	Методи дослідження динамічних процесів
5.	Експериментальна перевірка поведінкових гіпотез
6.	Кількісні та якісні методи збору та аналізу бізнес-інформації
7.	Обґрунтування методів і способів при проведенні аналізу господарської діяльності підприємств
8.	Як розробити і використати он-лайн - опитування

6. Методи контролю

Поточне оцінювання аспірантів здійснюється у вигляді демонстрації їх результатів навчання та оцінювання: усної відповіді на питання лекційного курсу або тестування знань з певного розділу (теми) або з певних окремих питань лекційного курсу; розв'язання задач, вправ, виконання певних розрахунків тощо; виступу на практичних заняттях.

Підсумковий контроль проводиться для оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни з урахуванням результатів поточного контролю. Форма підсумкового контролю: **екзамен**

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

№ п/п	Результати навчання	Методи демонстрації
1	Знати та розуміти принципи побудови систем статистичних показників	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на заняттях, в дискусії
2	Знати кількісні і якісні методи збору та аналізу економічної інформації, необхідної для прийняття рішень	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом
3	Знати особливості багатовимірних методів аналізу бізнес-інформації; економічного аналізу	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом, виконання певних розрахунків

4	Уміти здійснювати вибір інструментальних засобів для обробки економічних даних відповідно поставленим завданням, аналізувати результати розрахунків і обґрунтовувати отримані висновки	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з доповіддю, есе, в дискусії, презентації результатів виконаних завдань, виконання певних розрахунків, розв'язання задач
5	Уміти визначати ступінь доказовості і обґрунтованості тих чи інших положень праць економістів в області первинних досліджень	Розв'язання задач, вправ, виконання певних розрахунків; виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом, есе, презентації результатів виконаних завдань, стандартизовані тести
6	Уміти критично оцінювати отримані результати, формулювати висновки та рекомендації, оформляти наукові звіти за результатами проведеного дослідження	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з доповіддю, есе, презентації результатів виконаних завдань
7	Уміти володіти кількісними і якісними методами аналізу економічної інформації для обґрунтування управлінських рішень;	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з доповіддю, есе, презентації результатів виконаних завдань, розв'язання задач
8	Уміти володіти технологіями планування професійної діяльності сфері економічних досліджень.	Розв'язання задач, вправ, виконання певних розрахунків, виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом, есе;

7. Схема нарахування балів за навчальною дисципліною

Шкала оцінювання ВНЗ	Національна оцінка	Критерії оцінювання
A	відмінно	Здобувач проявляє особливі здатності, уміє самостійно добувати знання, без допомоги викладача знаходить і обробляє необхідну інформацію, уміє використовувати набуті знання й уміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні дарування й похилості
B	добре	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно вирішує вправи й завдання в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначно
C		Здобувач уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; у цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є істотні, підбирати аргументи для підтвердження думок
D	задовільно	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких значна кількість істотних
E		Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні вище початкового, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

FX	не задовільно	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
----	---------------	---

8. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття та завдання економічної методології.
2. Інформаційне забезпечення наукових досліджень
3. Поняття наукових досліджень та їх класифікація.
4. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
5. Результат наукового дослідження.
6. Поняття методології наукового дослідження. Філософська (фундаментальна) методологія.
7. Закон, закономірності та принципи в наукових дослідженнях.
8. Науковий підхід та метод і прийом як способи пізнання дійсності: сутність та співвідношення.
9. Класифікація методів наукового пізнання.
10. Ненаукові методи економічних досліджень
11. Загальнонаукові методи дослідження
12. Методи емпіричного дослідження
13. Методи теоретичного дослідження
14. Емпіричні та теоретичні, кількісні та якісні методи наукових досліджень.
15. Методологія і методика економічних досліджень. Головні методи економічних досліджень.
16. Специфічні методи дослідження економіки та менеджменту підприємств.
17. Використання системного підходу в процесі вивчення економічних явищ.
18. Основні поняття загальної теорії систем та системного аналізу.
19. Класифікація систем.
20. Властивості систем.
21. Метод побудови дерева цілей.
22. Евристичні методи генерування альтернатив.
23. Методи моделювання систем. Класифікація моделей та методів моделювання систем.
24. Особливості сучасних синергетичних систем та нові стратегії наукового пошуку.
25. Особливості соціально-економічних систем.
26. Основні напрямки застосування ідей та принципів системного аналізу до дослідження соціально-економічних об'єктів.
27. Системний аналіз організацій. Модель організації як відкритої системи
28. Системний аналіз в управлінні. Загальні принципи управління економічними системами.
29. Соціологічне дослідження як вид наукового дослідження.
30. Класифікація методів та методологічних підходів до проведення соціологічного дослідження.
31. Загальна характеристика кількісного підходу соціологічних дослідженнях.
32. Метод опитування в кількісних соціологічних дослідженнях.
33. Сутність та місце якісного підходу в структурі соціологічного знання.
34. Особливості застосування глибинних інтерв'ю в соціологічних дослідженнях.

35. Еволюційний метод пізнання економічних явищ і процесів.
36. Історичний метод в дослідженнях економічних явищах - принципісторизму.
37. Сутність економіко-математичного моделювання.
38. Прийоми, що використовуються при економіко-математичному моделюванні.
39. Випадковість і невизначеність в економічному розвитку.
40. Етапи економіко-математичного моделювання.
41. Методи групування у наукових дослідженнях
42. Табличні методи у наукових дослідженнях
43. Графічні методи у наукових дослідженнях
44. Статистичне спостереження: його етапи, форми та класифікація.
45. Прийоми аналізу, які використовуються при економіко-статистичному методі.
46. Сутність та основні етапи абстрактно-логічного методу
47. Застосування логічних законів та правил
48. Індуктивні та дедуктивні висновкові судження
49. Використання абстрактно-логічного методу щодо конкретних аспектів економіки та менеджменту на транспорті
50. Алгоритм застосування монографічного методу на прикладі аналізу і оцінювання фінансово-економічного стану транспортного підприємства.
51. Визначення розміру транспортного підприємства та його спеціалізації
52. Оцінювання майнового стану транспортного підприємства та його ділової активності.
53. Оцінювання ліквідності та фінансової стійкості транспортного підприємства.
54. Визначення економічного типу розвитку підприємства.
55. Характеристика прийомів розрахунково-конструктивного методу. Прийом визначення необхідного обсягу виробництва і продажу для досягнення заданого рівня рентабельності авансованого капіталу.
56. Прогнозування на основі ефекту виробничого важеля – прийому еластичності.
57. Логіка експериментального методу в економічних дослідженнях
58. Основні прийоми експериментального методу
59. Збір та обробка матеріалів спостережень при технічному нормуванні
60. Основи функціонально-вартісного методу.
61. Методичні прийоми функціонально-вартісного аналізу.
62. Основні етапи функціонально-вартісного методу.
63. Сутність та класифікація цільових програм.
64. Сценарії обґрунтування цільових програм.
65. Сутність монографічного методу та його взаємозв'язок з методом бенчмаркінгу.
66. Балансовий метод дослідження в економіці.
67. Пакет наукових прийомів балансового методу.
68. Ранжування аналітичних показників.
69. Прогнозування на основі ковзної середньої.
70. Прийом побудови інтегральних показників.
71. Бальна оцінка досліджуваного явища.
72. Поняття нормативного методу і нормативів.
73. Методичні підходи до встановлення норм в транспортній галузі.
74. Сукупність наукових прийомів розрахунково-конструктивного методу.
75. Сутність та сфера застосування експертного методу.

76. Методи обробки інформації, що отримується від експертів.
77. Методичні та організаційні аспекти фокус-групових досліджень.
78. Основні методи обробки інформації, отриманої від експертів.
79. Сутність методу Дельфі.

9. Рекомендована література

1. Бізнес-аналітика багатовимірних процесів: навчальний посібник / Т. С. Клебанова, Л. С. Гур'янова, Л. О. Чаговець, О. В. Панасенко, О. А. Сергієнко. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 292 с.
2. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Василенко О.А., Сенча І.А. Математично-статистичні методи аналізу у прикладних дослідженнях: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 166 с.
4. Вітлінський В.В., Терещенко Т.О., Савіна С.С. Економіко-математичні методи та моделі оптимізації: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2016. 303 с.
5. Ганін В.І., Гурова К.Д. Економічний аналіз: методологія, організація, методика, практикум. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Харків: Видавництво Іванченка ІС, 2019. 329 с.
6. Головченко О.М. Визначення загальної характеристики основних показників надійності системи управління підприємства. Освіта, економіка, управління: сучасний стан та інновації. Збірник наукових праць. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020, Вип. 4. С. 54-60
7. Гуртов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків: ХНАУ, 2017. 272 с
8. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. / О.Г.Данильян, О.П. Дзьобань. Харків: Право, 2017. 448 с.
9. Економіко-математичні методи та моделі: навч. посібник / за ред. Мацкул В.М. Одеса: ОНЕУ, 2018. 404 с.
10. Кузьмичов А.І. Ймовірне та статистичне моделювання в EXCEL для прийняття рішень : навч. посібник / Кузьмичов А.І., Бишовець Н.Г., 11. Куценко Г.В., Омецинська Н.В., Юсипів Т.В. Київ: Видавництво Ліра-К., 2020. 200 с.
12. Прикладна економетрика : навч. посібник / у двох частинах. Частина 1 : Л. С. Гур'янова, Т. С. Клебанова, С. В. Прокопович та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 235 с.
13. Golovchenko O., Stezhko N., Hrazhevskaya N., Omelchenko H., Miziuk S., Liubchik K. Development of a Decision Support System in the International Economy Based on Economic and Mathematical Models. International Journal Of Scientific & Technology Research Volume 9, Issue 03, March 2020 ,ISSN 2277-8616. P. 3939-3945
14. Sotnychenko L.L. Using the elements from a fuzzy sets theory in the process of diagnosing the loyalty of consumers of transport services. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 2019. P. 39-49
15. Sotnychenko L., Solokha D., Varova S. Formation of theoretical and methodological bases of adaptation of the principles of sustainable competitive development of regions of Ukraine on the basis of their infrastructure development: monograph. Wydawca: European institute of postgraduate education EIPE, Polska. 2018, 674 pages.

16. Applied Statistics for Business and Economics / Ed. Leekley R.M. CRC Press, 2019. 496 p.

17. Fedotova I., Kryvoruchko O., Shynkarenko V., Bocharova N., Sotnychenko L., Dimitrakieva S. Using the elements from a fuzzy sets theory in the process of diagnosing the loyalty of consumers of motor transport services. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. Control processes. 2019. Vol. 3/3(99). P. 39–49.

10. Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Національна бібліотека України ім. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/901>
2. Освіта.ua. Менеджмент. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/>
3. Центр фінансово-економічних наукових досліджень. Бібліотека. URL: http://www.economics.in.ua/p/blog-page_45.html
4. Навчальні матеріали он-лайн. URL: <https://pidru4niki.com/menedzhment/>; <https://pidru4niki.com/ekonomika/>
5. TRADING ECONOMICS. URL: <https://tradingeconomics.com>
6. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
7. Офіційний сайт департаменту статистики Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://unstats.un.org/unsd/default.htm>
8. Центр транспортних стратегій. <http://cfts.org.ua/analitics>
9. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. URL: <http://me.kmu.gov.ua>
10. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
11. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://web.worldbank.org>
12. Офіційний сайт Світового економічного форуму. URL: <http://www.weforum.org>
13. Офіційний сайт Статкомітету СНД. URL: <http://www.cisstat.com>
14. Офіційний сайт Фонду миру. URL: <http://www.fundforpeace.org/global>
15. Асоціація Українських Банків. URL: <http://aub.org.ua>
16. Світовий ринок фрахту. URL: <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/>.
17. Офіційний сайт Балтійської фрахтової біржі. URL: <http://www.balticexchange.com/>
18. Офіційний сайт журналу "Порти України". URL: <http://portsukraine.com/>
19. Review of Maritime Transport (Series). URL: [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Review-of-Maritime-Transport-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Review-of-Maritime-Transport-(Series).aspx).